

Zbirka odločb sodne prakse

SODBA SODIŠČA (veliki senat)

z dne 18. marca 2014*

„Predlog za sprejetje predhodne odločbe — Socialna politika — Direktiva 2006/54/ES — Enako obravnavanje delavcev in delavk — Mati naročnica, ki je otroka dobila na podlagi dogovora o nadomestnem materinstvu — Zavrnitev priznanja plačanega dopusta, enakovrednega porodniškemu ali posvojitelskemu dopustu, tej materi — Konvencija Združenih narodov o pravicah invalidov — Direktiva 2000/78/ES — Enako obravnavanje pri zaposlovanju in delu — Prepoved kakršne koli diskriminacije zaradi invalidnosti — Mati naročnica, ki ne more zanositi — Obstoje invalidnosti — Veljavnost direktiv 2006/54 in 2000/78“

V zadevi C-363/12,

katere predmet je predlog za sprejetje predhodne odločbe na podlagi člena 267 PDEU, ki ga je vložilo Equality Tribunal (Irska) z odločbo z dne 26. julija 2012, ki je prispela na Sodišče 30. julija 2012, v postopku

Z.

proti

A Government department,

The Board of management of a community school,

SODIŠČE (veliki senat),

v sestavi V. Skouris, predsednik, K. Lenaerts, podpredsednik, A. Tizzano, predsednik senata, R. Silva de Lapuerta, predsednica senata, M. Ilešič, E. Juhász, A. Borg Barthet, M. Safjan (poročevalec) in J. L. da Cruz Vilaça, predsedniki senatov, G. Arestis, J. Malenovský, sodnika, A. Prechal, sodnica, in E. Jarašiūnas, sodnik,

generalni pravobranilec: N. Wahl,

sodna tajnica: C. Strömholm, administratorica,

na podlagi pisnega postopka in obravnave z dne 28. maja 2013,

ob upoštevanju stališč, ki so jih predložili:

— za Z. N. Butler, SC, P. Dillon Malone, BL, in A. Beirne, BL,

— za Government department in Board of management of a community school E. Creedon, agentka, skupaj z G. Durcanom, SC, in C. Smith, BL,

* Jezik postopka: angleščina.

- za Irsko E. Creedon, agentka, skupaj z G. Durcanom, SC, in C. Smith, BL,
- za portugalsko vlado L. Inez Fernandes in S. Ribeiro, agenta,
- za Evropski parlament K. Zejdová in A. Pospíšilová Padowska, agentki,
- za Svet Evropske unije H. Grahn, R. Liudvinaviciute-Cordeiro in S. Thomas, agenti,
- za Evropsko komisijo J. Enegren in C. Gheorghiu, agenta,

po predstavitvi sklepnih predlogov generalnega pravobranilca na obravnavi 26. septembra 2013

izreka naslednjo

Sodbo

- 1 Predlog za sprejetje predhodne odločbe se nanaša na razlago Direktive 2006/54/ES Evropskega parlamenta in Sveta z dne 5. julija 2006 o uresničevanju načela enakih možnosti ter enakega obravnavanja moških in žensk pri zaposlovanju in poklicnem delu (UL L 204, str. 23) in Direktive Sveta 2000/78/ES z dne 27. novembra 2000 o splošnih okvirih enakega obravnavanja pri zaposlovanju in delu (UL, posebna izdaja v slovenščini, poglavje 5, zvezek 4, str. 79) ter na veljavnost teh direktiv.
- 2 Ta predlog je bil vložen v okviru spora med Z., ki je mati naročnica, ki je otroka dobila na podlagi dogovora o nadomestnem materinstvu, na eni strani ter Government department (irsko ministrstvo) in Board of management of a community school (upravni odbor javne šole, v nadaljevanju: Board of management) na drugi zaradi zavrnitve plačanega dopusta, enakovrednega porodniškemu ali posvojiteljskemu dopustu, po rojstvu tega otroka.

Pravni okvir

Mednarodno pravo

- 3 V preambuli Konvencije Združenih narodov o pravicah invalidov, ki je bila v imenu Evropske skupnosti potrjena s Sklepom Sveta 2010/48/ES z dne 26. novembra 2009 (UL 2010, L 23, str. 35, v nadaljevanju: Konvencija OZN), je v točki (e) navedeno:

„ob priznavanju, da je invalidnost razvijajoči se koncept in posledica medsebojnega sodelovanja med invalidi ter ovirami zaradi stališč v družbi in ovirami v okolju, ki preprečujejo, da bi invalidi pod enakimi pogoji kakor drugi polno in učinkovito sodelovali v družbi.“

- 4 Člen 1 te konvencije določa:

„Namen te konvencije je spodbujati, varovati in invalidom zagotavljati polno in enakopravno uživanje vseh človekovih pravic in temeljnih svoboščin ter spodbujati spoštovanje njihovega prirojenega dostojanstva.

Invalidi so ljudje z dolgotrajnimi telesnimi, duševnimi, intelektualnimi ali senzoričnimi okvarami, ki jih v povezavi z različnimi ovirami lahko omejujejo, da bi enako kot drugi polno in učinkovito sodelovali v družbi.“

5 Člen 4 navedene konvencije, naslovljen „Splošne obveznosti“, določa:

„1. Države pogodbenice se zavezujejo, da bodo zagotovile in spodbujale polno uresničevanje vseh človekovih pravic in temeljnih svoboščin za vse invalide brez kakršne koli diskriminacije zaradi invalidnosti. Zavezujejo se, da:

- (a) bodo sprejele ustrezne zakonodajne, upravne in druge ukrepe za uresničevanje pravic, ki jih priznava ta konvencija;
- (b) bodo sprejele ustrezne ukrepe, tudi zakonodajne, za spremembo ali odpravo veljavnih zakonov, predpisov, navad in ravnanj, ki so diskriminacijski do invalidov;
- (c) bodo upoštevale varovanje in spodbujanje človekovih pravic invalidov v vseh usmeritvah in programih;
- (d) se bodo vzdržale vsakega dejanja ali ravnanja, ki je v nasprotju s to konvencijo, ter zagotovile, da javne oblasti in institucije delujejo v skladu s to konvencijo;
- (e) bodo sprejele vse ustrezne ukrepe za odpravo diskriminacije zaradi invalidnosti, ki jo izvajajo posamezniki, organizacije ali zasebna podjetja;

[...]

3. Pri pripravljanju in izvajanju zakonodaje in usmeritev za izvajanje te konvencije in pri drugih postopkih odločanja, ki se nanašajo na invalide, se države pogodbenice temeljito posvetujejo z invalidi, tudi invalidnimi otroki, ter jih dejavno vključujejo prek njihovih reprezentativnih invalidskih organizacij.

[...]“

6 Člen 5 iste konvencije, naslovljen „Enakost in nediskriminacija“, določa:

„1. Države pogodbenice priznavajo, da so vsi ljudje enaki pred zakonom in da so brez diskriminacije upravičeni do enakega pravnega varstva in zakonskih ugodnosti.

2. Države pogodbenice prepovejo vsako diskriminacijo zaradi invalidnosti ter zagotovijo invalidom enako in učinkovito pravno varstvo pred diskriminacijo ne glede na okoliščine.

3. Za spodbujanje enakosti in odpravo diskriminacije države pogodbenice sprejmejo vse ustrezne ukrepe za zagotovitev primernih prilagoditev.

4. Posebni ukrepi, potrebni za spodbujanje ali doseganje dejanske enakosti invalidov, se ne štejejo za diskriminacijo po tej konvenciji.“

7 Člen 6 Konvencije OZN, naslovljen „Invalidne ženske“, določa:

„1. Države pogodbenice priznavajo, da so invalidne ženske in deklice žrtve različnih vrst diskriminacije, in glede na to sprejmejo ukrepe, s katerimi jim zagotovijo polno in enako uživanje vseh človekovih pravic in temeljnih svoboščin.

2. Države pogodbenice sprejmejo vse ustrezne ukrepe za zagotovitev celovitega razvoja, napredka in krepitve vloge in položaja žensk, da jim zagotovijo uresničevanje in uživanje človekovih pravic in temeljnih svoboščin po tej konvenciji.“

8 Člen 27 te konvencije, naslovljen „Delo in zaposlovanje“, v odstavku 1 določa:

„Države pogodbenice priznavajo invalidom pravico do dela enako kot drugim, ki vključuje pravico do možnosti za preživljanje s svobodno izbranim ali sprejetim delom na trgu dela in v delovnem okolju, ki je odprto, vključujoče in dostopno invalidom. Države pogodbenice varujejo in spodbujajo uresničevanje pravice do dela, tudi tistim, pri katerih nastane invalidnost med trajanjem zaposlitve, tako da sprejmejo ustrezne, tudi zakonodajne ukrepe, s katerimi med drugim:

[...]

(b) varujejo pravico invalidov do pravičnih in ugodnih delovnih razmer enako kot za druge, tudi pravico do enakih možnosti in enakega plačila za enakovredno delo, do varnih in zdravih delovnih razmer, vključno z varstvom pred nadlegovanjem, ter do poprave krivic;

[...]“

9 Člen 28 navedene konvencije, naslovljen „Ustrezna življenjska raven in socialno varstvo“, v odstavku 2 določa:

„Države pogodbenice priznavajo pravico invalidov do socialnega varstva in uživanja te pravice brez diskriminacije zaradi invalidnosti ter sprejmejo ustrezne ukrepe za varovanje in spodbujanje uresničevanja te pravice, vključno z ukrepi, s katerimi zagotavljajo invalidom:

[...]

(b) zlasti ženskam, deklicam in starejšim dostop do programov socialnega varstva in programov za zmanjševanje revščine;

[...]“

10 Člen 42 iste konvencije določa:

„Ta konvencija je na voljo za podpis vsem državam in regionalnim organizacijam za povezovanje na sedežu Združenih narodov v New Yorku od 30. marca 2007 dalje.“

11 Člen 43 Konvencije OZN določa:

„Države podpisnice konvencijo ratificirajo, regionalne organizacije za povezovanje podpisnice pa uradno potrdijo. H konvenciji lahko pristopi katera koli država ali regionalna organizacija za povezovanje, ki je ni podpisala.“

12 Konvencija OZN je začela veljati 3. maja 2008.

Ureditev Unije

Direktiva 92/85/EGS

- 13 V členu 2 Direktive Sveta 92/85/EGS z dne 19. oktobra 1992 o uvedbi ukrepov za spodbujanje izboljšav na področju varnosti in zdravja pri delu nosečih delavk in delavk, ki so pred kratkim rodile ali dojijo (deseta posebna direktiva v smislu člena 16(1) Direktive 89/391/EGS) (UL, posebna izdaja v slovenščini, poglavje 5, zvezek 2, str. 110) so naslednje opredelitve:

„V tej direktivi:

- (a) *noseča delavka* pomeni nosečo delavko, ki svojega delodajalca obvesti o svojem stanju v skladu z nacionalno zakonodajo in/ali nacionalno prakso;
- (b) *delavka, ki je pred kratkim rodila*, pomeni delavko, ki je rodila pred kratkim v smislu nacionalne zakonodaje in/ali nacionalne prakse in ki v skladu s to zakonodajo in/ali prakso svojega delodajalca obvesti o svojem stanju;
- (c) *delavka, ki doji*, pomeni delavko, ki jo za tako šteje nacionalna zakonodaja in/ali nacionalna praksa in ki v skladu s to zakonodajo in/ali prakso svojega delodajalca obvesti o svojem stanju.“

- 14 Člen 8 te direktive, naslovljen „Porodniški dopust“, določa:

„1. Države članice sprejmejo potrebne ukrepe in zagotavljajo, da imajo delavke iz člena 2 pravico do neprekinjenega obdobja porodniškega dopusta, ki traja vsaj 14 tednov in je razporejen pred in/ali po porodu v skladu z nacionalno zakonodajo in/ali prakso.

2. V odstavku 1 določen porodniški dopust mora vključevati obvezen porodniški dopust, ki traja vsaj dva tedna in je razporejen pred in/ali po porodu v skladu z nacionalno zakonodajo in/ali prakso.“

Direktiva 2006/54

- 15 V uvodni izjavi 27 Direktive 2006/54 je navedeno:

„Podobno velja, če države članice priznavajo moškim in ženskam individualno in neprenosljivo pravico do dopusta po posvojitvi otroka. Države članice določijo, ali se prizna takšna pravica za očetovski in/ali posvojiteljski dopust ali ne, ter določijo tudi pogoje, razen odpuščanja in vrnitve na delo, ki niso zajeti s to direktivo.“

- 16 Člen 1 te direktive določa:

„Namen te direktive je zagotoviti uresničevanje načela enakih možnosti in enakega obravnavanja moških in žensk na področju zaposlovanja in poklicnega dela.

V ta namen vsebuje določbe za uresničevanje načela enakega obravnavanja v zvezi:

[...]

- (b) z delovnimi pogoji, vključno s plačilom;

[...]“

17 Člen 2 navedene direktive določa:

„1. Za namene te direktive se uporabljajo naslednje opredelitve:

- (a) ‚neposredna diskriminacija‘: kadar se ena oseba zaradi spola obravnava manj ugodno, kakor se obravnava, se je obravnavala ali bi se obravnavala oseba drugega spola v primerljivi situaciji;
- (b) ‚posredna diskriminacija‘: kadar bi bile zaradi navidezno nevtralnega predpisa, merila ali prakse osebe enega spola v posebej neugodnem položaju v primerjavi z osebami drugega spola, razen če ta predpis, merilo ali praksa objektivno temelji na zakonitem cilju in so sredstva za doseganje tega cilja ustrezna in potrebna;

[...]

2. Za namene te direktive diskriminacija vključuje:

[...]

- (c) kakršno koli manj ugodno obravnavanje žensk, ki je povezano z nosečnostjo ali s porodniškim dopustom v smislu Direktive 92/85[...]

18 Člen 4 iste direktive, ki se nanaša na enako plačilo, določa:

„Za enako delo ali za delo enake vrednosti se odpravi neposredna in posredna diskriminacija zaradi spola glede vseh vidikov in pogojev plačila.

[...]“

19 Člen 14 Direktive 2006/54, ki se nanaša na enako obravnavanje v zvezi z dostopom do zaposlitve, poklicnim usposabljanjem in napredovanjem ter delovnimi pogoji, v odstavku 1 določa:

„V javnem ali zasebnem sektorju, vključno z javnimi organi, ne sme biti nikakršne neposredne ali posredne diskriminacije zaradi spola v zvezi:

[...]

- (c) z zaposlitvenimi in delovnimi pogoji, vključno z odpuščanjem, ter plačilom, kakor je določeno v členu [157 PDEU];

[...]“

20 Člen 16 te direktive, naslovljen „Očetovski in posvojiteljski dopust“, določa:

„Ta direktiva ne posega v pravico držav članic, da priznajo ločeno pravico do očetovskega in/ali posvojiteljskega dopusta. Države članice, ki priznavajo takšne pravice, sprejmejo potrebne ukrepe za zaščito delavcev in delavk pred odpuščanjem zaradi uveljavljanja omenjenih pravic in zagotovijo, da so po koncu takšnega dopusta upravičeni do vrnitve na svoja delovna mesta ali enakovredna delovna mesta pod pogoji, ki zanje niso manj ugodni, in da imajo pravico do vseh izboljšav delovnih pogojev, do katerih bi bili upravičeni med svojo odsotnostjo.“

Direktiva 2000/78

21 Člen 1 Direktive 2000/78 določa:

„Namen te direktive je opredeliti splošni okvir boja proti diskriminaciji zaradi vere ali prepričanja, hendikepiranosti, starosti ali spolne usmerjenosti pri zaposlovanju in delu, zato da bi v državah članicah uresničevali načelo enakega obravnavanja.“

22 Člen 2 te direktive, naslovljen „Koncept diskriminacije“, določa:

„1. V tej direktivi ‚načelo enakega obravnavanja‘ pomeni, da ne obstaja nikakršna neposredna ali posredna diskriminacija zaradi katerega od razlogov iz člena 1.

2. V smislu odstavka 1:

(a) se šteje, da gre za neposredno diskriminacijo, kadar je, je bila ali bi bila oseba obravnavana manj ugodno kakor neka druga v primerljivi situaciji zaradi katerega od razlogov iz člena 1;

(b) se šteje, da gre za posredno diskriminacijo, kadar je zaradi kakšne navidez nevtralne določbe, merila ali prakse neka oseba določene vere ali prepričanja, [oseba,] ki ima določen hendikep ali je določene starosti ali spolne usmerjenosti, v primerjavi z drugimi v slabšem položaju, razen če:

(i) tako določbo, merilo ali prakso objektivno upravičuje legitimni cilj in je način uresničevanja tega cilja primeren in nujen; ali

(ii) mora delodajalec oziroma oseba ali organizacija, ki jo ta direktiva zavezuje, glede oseb z določenim hendikepom na podlagi nacionalne zakonodaje sprejeti ustrezne ukrepe v skladu z načeli iz člena 5, da odpravi podlago za prikrajšanost, ki jo povzroča taka določba, merilo ali praksa.

[...]“

23 Člen 3 navedene direktive opredeljuje področje njene uporabe tako:

„1. V mejah pristojnosti, ki so prenesene na Skupnost, se ta direktiva uporablja za vse osebe, bodisi v javnem bodisi v zasebnem sektorju, vključno z javnimi telesi, kar zadeva:

[...]

(c) zaposlitev in delovne pogoje, vključno z odpustitvijo in plačilom;

[...]“

24 Člen 5 iste direktive, naslovljen „Razumne prilagoditve za hendikepirane osebe“, določa:

„Da se zagotovi skladnost z načelom enakega obravnavanja, kar zadeva hendikepirane osebe, se zagotovijo razumne prilagoditve. To pomeni, da delodajalci sprejmejo ustrezne ukrepe glede na potrebe v konkretni situaciji, da se hendikepirani osebi omogoči dostop, sodelovanje ali napredovanje v službi ali usposabljanje, razen če bi taki ukrepi delodajalca nesorazmerno obremenili. Obremenitev ni nesorazmerna, če jo zadosti kompenzirajo ukrepi v okviru politike, ki jo zadevna država članica izvaja v zvezi s hendikepiranimi osebami.“

Irska ureditev

- 25 Na Irskem nadomestno materinstvo ni urejeno.
- 26 Člen 8 zakona o varstvu materinstva iz leta 1994 (Maternity Protection Act 1994) v različici, ki se uporablja za dejansko stanje v sporu o glavni stvari, določa, da ima noseča delavka pravico do porodniškega dopusta v trajanju najmanj 26 tednov.
- 27 Člen 9 tega zakona določa, da je eden izmed pogojev za priznanje porodniškega dopusta to, da delavka delodajalcu predloži zdravniško ali drugo ustrezno potrdilo, v katerem je potrjena nosečnost in določen pričakovani teden poroda.
- 28 S členom 6 zakona o posvojiteljskem dopustu iz leta 1995 (Adoptive Leave Act 1995) v različici, ki se uporablja za dejansko stanje v sporu o glavni stvari, se zaposleni posvojiteljici ali zaposlenemu posvojitelju samohranilcu podeljuje pravica do posvojiteljskega dopusta v trajanju najmanj 24 tednov od dneva namestitve posvojenega otroka.
- 29 Člen 7 tega zakona med drugim določa, da je treba pred tem delodajalca obvestiti o posvojitvi in mu predložiti potrdilo o namestitvi posvojenega otroka ali, v primeru posvojitve iz tujine, potrdilo o izpolnjevanju pogojev in primernosti.
- 30 V poglavjih 9 in 11 prečiščenega besedila zakona o socialnem varstvu iz leta 2005 (Social Welfare Consolidation Act 2005) so določena pravila glede podeljevanja porodniškega nadomestila oziroma posvojiteljskega nadomestila.
- 31 V členu 2 zakonov o enakosti pri zaposlovanju iz let 1998–2011 (Employment Equality Acts 1998–2011) je invalidnost opredeljena med drugim kot popoln ali delen neobstoje telesnih ali duševnih funkcij posameznika, vključno z neobstojem dela posameznikovega telesa, družinski status pa je opredeljen med drugim kot odgovornost staršev ali oseb, ki izvršujejo roditeljsko pravico, za posameznika, ki še ni dopolnil starosti osemnajst let.
- 32 V členu 6(1) in (2) teh zakonov je opredeljeno, da gre za diskriminacijo med drugim takrat, kadar se oseba zaradi opredeljenih razlogov obravnava manj ugodno kakor se, se je ali bi se druga v primerljivem položaju. Ti razlogi, ki se nanašajo na dve osebi, vključujejo to, da je ena od njiju ženska, druga pa moški – kar je opredeljeno kot „zaradi spola“ – in to, da je ena oseba invalid, druga pa ni oziroma je oseba z drugačno invalidnostjo – kar je opredeljeno kot „zaradi invalidnosti“.
- 33 Člen 6(2A) navedenih zakonov določa, da gre ne glede na splošne določbe člena 6(1) in (2) teh zakonov za diskriminacijo zaradi spola, kadar je delavka zaradi nosečnosti ali porodniškega dopusta v nasprotju zakonsko določenimi obveznostmi obravnavana manj ugodno kot je, je bil ali bi bil drug delavec.

Spor o glavni stvari in vprašanja za predhodno odločanje

- 34 Iz predložitvene odločbe je razvidno, da je Z. zaposlena kot srednješolska učiteljica na šoli, ki jo upravlja Board of management, v skladu s pogoji zaposlitve, ki jih določa Government department, ki tudi zagotavlja njeno plačilo.
- 35 Z. trpi za redkim bolezenskim stanjem, zaradi katerega nima maternice in ne more zanositi, čeprav ima zdrave jajčnike in je plodna. V letih 2008 in 2009 sta se Z. in njen mož odločila uporabiti storitev nadomestnega materinstva, za kar sta se obrnila na specializirano agencijo s sedežem v Kaliforniji (Združene države), ki je država, v kateri so take zanositve in porodi z zakonom podrobno urejeni.

- 36 Postopek zunajtelesne oploditve je bil opravljen na Irskem, prenos jajčnih celic v maternico nadomestne matere pa je bil avgusta 2009 opravljen v Kaliforniji.
- 37 Z. je 7. aprila 2010 odpotovala v Kalifornijo, da bi 28. aprila 2010 prisostvovala rojstvu otroka, in sicer deklice. Ta je genetski otrok Z. in njenega moža, saj je bila spočeta z njunimi spolnimi celicami. V skladu s kalifornijskim pravom se za otrokova starša štejeta Z. in njen mož, nadomestna mati pa v njegovem rojstnem listu ni navedena. Z. skupaj z možem za tega otroka dejansko skrbi od njegovega rojstva. Z. in njen mož sta se 18. maja 2010 s svojim otrokom vrnila na Irsko, ki je država članica, v kateri dogovori o nadomestnem materinstvu niso urejeni.
- 38 V pogojih zaposlitve Z. sta določeni pravica do plačanih porodniškega dopusta in posvojitelskega dopusta. Če učitelj, za katerega se uporabljajo ti pogoji zaposlitve, izrabi katerega od teh dopustov, plačilo za obdobje tega dopusta v večini primerov delno prevzame Government department, razliko pa izplača ministrstvo za socialno varstvo v obliki porodniškega nadomestila.
- 39 Ker Z. ni bila noseča in ni mogla roditi, ni mogla izpolniti pogojev iz zakona o varstvu materinstva iz leta 1994, določenih za pridobitev porodniškega dopusta. Ker otroka, ki ga je dobila z uporabo nadomestnega materinstva, ni posvojila, pod pogoji iz zakona o posvojitelskem dopustu iz leta 1995 ni mogla pridobiti niti posvojitelskega dopusta.
- 40 Poleg tega niti v zakonskih določbah niti v pogodbi Z. o zaposlitvi ni izrecnih določb glede priznanja dopusta zaradi rojstva otroka z uporabo nadomestnega materinstva.
- 41 Z. je 10. februarja 2010 pri Government department vložila vlogo za dopust, enakovreden posvojitelskemu dopustu. Ta je to vlogo 5. marca 2010 zavrnil z obrazložitvijo, da vložnica ne izpolnjuje pogojev iz obstoječih ureditev s področja porodniškega ali posvojitelskega dopusta.
- 42 Vendar je Government department navedel, da je Z. pripravljen priznati neplačani dopust za čas, ki ga je pred rojstvom otroka prebela v Kaliforniji. Dodal je, da bi Z. po tem rojstvu lahko izrabila z zakonom določeni starševski dopust za čas od navedenega rojstva do konca maja 2010 in nato od začetka naslednjega šolskega leta. Pojasnil je, da je Z. imela pravico do starševskega dopusta v trajanju največ 14 tednov in da bi bila v poletnih mesecih plačana kot običajno.
- 43 Zaradi konca šolskega leta in z zdravniškim potrdilom utemeljene plačane odsotnosti z dela zaradi bolezni, ki ni bila povezana z njeno invalidnostjo, temveč je izhajala iz stresa, je Z. med 12. aprilom 2010 in začetkom januarja 2011 delala približno devet dni. Government department je Z. nakazal celotno plačilo za to celotno obdobje.
- 44 Z. je novembra 2010 pri Equality Tribunal vložila tožbo zoper Government department. Trdila je, da je bila diskriminatorno obravnavana zaradi spola, družinskega statusa in invalidnosti, ker ji Government department kot invalidni osebi ni zagotovil razumne prilagoditve in ker ji ni priznal plačanega dopusta, enakovrednega porodniškemu ali posvojitelskemu dopustu, čeprav je opravila postopek zunajtelesne oploditve.
- 45 V teh okoliščinah je Equality Tribunal prekinilo odločanje in Sodišču v predhodno odločanje predložilo ta vprašanja:
- „1. Ali je treba na podlagi teh določb primarne zakonodaje Evropske unije:
- člena 3 [PEU],
 - členov 8 [PDEU] in 157 [PDEU] in/ali
 - členov 21, 23, 33 in 34 Listine Evropske unije o temeljnih pravicah [(v nadaljevanju: Listina)]

Direktivo 2006/54[...] in zlasti člena 4 in 14 te direktive razlagati tako, da gre za diskriminacijo zaradi spola, če je ženski, katere biološki otrok se je rodil na podlagi dogovora o nadomestnem materinstvu in ki je od rojstva svojega biološkega otroka odgovorna za njegovo vzgojo in varstvo, zavrnjena pravica do plačanega dopusta, enakovrednega porodniškemu dopustu in/ali posvojiteljskemu dopustu?

2. Če je odgovor na prvo vprašanje nikalen, ali je Direktiva 2006/54[...] skladna z zgoraj navedenimi določbami primarne zakonodaje [...] [U]nije?
3. Ali je treba na podlagi teh določb primarne zakonodaje [...] [U]nije:
 - člena 10 [PDEU] in/ali
 - členov 21, 26 in 34 [Listine]

Direktivo 2000/78[...], in zlasti člena 3(1) in 5 te direktive, razlagati tako, da gre za diskriminacijo zaradi invalidnosti, če je ženski – ki zaradi invalidnosti ne more roditi otroka, katere biološki otrok se je rodil na podlagi dogovora o nadomestnem materinstvu in ki je od rojstva svojega biološkega otroka odgovorna za njegovo vzgojo in varstvo – zavrnjena pravica do plačanega dopusta, enakovrednega porodniškemu dopustu in/ali posvojiteljskemu dopustu?

4. Če je odgovor na tretje vprašanje nikalen, ali je Direktiva 2000/78[...] skladna z zgoraj navedenimi določbami primarne zakonodaje [...] [U]nije?
5. Ali se je za razlago in/ali izpodbijanje veljavnosti Direktive 2000/78[...] mogoče sklicevati na Konvencijo [OZN]?
6. Če je odgovor na peto vprašanje pritrdilen, ali je Direktiva 2000/78[...], in zlasti člena 3 in 5 te direktive, skladna s členi 5, 6, 27(1)(b) in 28(2)(b) Konvencije [OZN]?"

Vprašanja za predhodno odločanje

Prvo in drugo vprašanje

- 46 S prvim in drugim vprašanjem, ki ju je treba obravnavati skupaj, predložitveno sodišče v bistvu sprašuje, ali je treba Direktivo 2006/54, zlasti njena člena 4 in 14, razlagati tako, da gre za diskriminacijo zaradi spola, če se delavki kot materi naročnici, ki je otroka dobila na podlagi dogovora o nadomestnem materinstvu, zavrne plačani dopust, enakovreden porodniškemu ali posvojiteljskemu dopustu, in če je odgovor na to nikalen, ali je ta direktiva veljavna z vidika člena 3 PEU, členov 8 PDEU in 157 PDEU ter členov 21, 23, 33 in 34 Listine.
- 47 Najprej je treba preučiti, ali gre pri zavrnitvi porodniškega dopusta materi naročnici, kot je Z., za diskriminacijo zaradi spola v smislu Direktive 2006/54.
- 48 Člen 4 te direktive določa, da se za enako delo ali za delo enake vrednosti odpravi neposredna ali posredna diskriminacija zaradi spola glede vseh vidikov in pogojev plačila.
- 49 Člen 14 navedene direktive določa, da v javnem ali zasebnem sektorju, vključno z javnimi organi, ne sme biti nikakršne neposredne ali posredne diskriminacije zaradi spola v zvezi, med drugim, z zaposlitvenimi in delovnimi pogoji, vključno z odpuščanjem, ter plačilom.

- 50 V okviru obravnavane zadeve je treba ta člena Direktive 2006/54 razlagati v povezavi z določbami člena 2(1)(a) in (b) ter (2)(c) te direktive.
- 51 V zvezi z diskriminacijo iz člena 2(1)(a) in (b) Direktive 2006/54 pomeni zavrnitev porodniškega dopusta v položaju, ki ga navaja predložitveno sodišče, diskriminacijo neposredno na podlagi spola v smislu točke (a) te določbe, če ključni razlog te zavrnitve velja izključno za delavce enega od spolov (glej v tem smislu sodbe z dne 8. novembra 1990 v zadevi Dekker, C-177/88, Recueil, str. I-3941, točka 10; z dne 5. maja 1994 v zadevi Habermann-Beltermann, C-421/92, Recueil, str. I-1657, točka 14, in z dne 26. februarja 2008 v zadevi Mayr, C-506/06, ZOdl., str. I-1017, točka 50).
- 52 Vendar se, kot je generalni pravobranilec navedel v točki 63 sklepnih predlogov, v skladu z nacionalno zakonodajo, ki se uporablja za položaj, kakršen je ta v postopku v glavni stvari, oče naročnik, ki je otroka dobil na podlagi dogovora o nadomestnem materinstvu, obravnava enako kot mati naročnica v primerljivem položaju, saj niti on nima pravice do plačanega dopusta, enakovrednega porodniškemu dopustu. Iz tega sledi, da zavrnitev dopusta Z. ne temelji na razlogu, ki se uporablja izključno za delavce enega od spolov.
- 53 Poleg tega iz ustaljene sodne prakse Sodišča izhaja, da gre za posredno diskriminacijo zaradi spola, če uporaba nacionalnega ukrepa, ki je sicer oblikovan nevtralnno, dejansko postavlja v slabši položaj veliko več delavcev enega spola kot delavcev drugega spola (glej v tem smislu sodbe z dne 2. oktobra 1997 v zadevi Gerster, C-1/95, Recueil, str. I-5253, točka 30; z dne 20. oktobra 2011 v zadevi Brachner, C-123/10, ZOdl., str. I-10003, točka 56, in z dne 20. junija 2013 v zadevi Riežnice, C-7/12, točka 39).
- 54 V zvezi s posredno diskriminacijo, kot je opredeljena v členu 2(1)(b) Direktive 2006/54, pa je treba ugotoviti, da iz spisa nikakor ne izhaja, da bi zavrnitev zadevnega dopusta postavila v manj ugoden položaj zlasti delavke v primerjavi z delavci.
- 55 Zato zavrnitev priznanja porodniškega dopusta materi naročnici, kot je Z., ne pomeni neposredne ali posredne diskriminacije zaradi spola v smislu člena 2(1)(a) in (b) Direktive 2006/54. To, da je mati naročnica odgovorna za otrokovo vzgojo in varstvo od njegovega rojstva, kot je navedeno v prvem vprašanju, ne more ovreči te ugotovitve.
- 56 Poleg tega člen 2(2)(c) te direktive določa, da je kakršno koli manj ugodno obravnavanje žensk, ki je povezano z nosečnostjo ali porodniškim dopustom v smislu Direktive 92/85, diskriminacija v smislu Direktive 2006/54.
- 57 Vendar se po eni strani mati naročnica, ki je otroka dobila na podlagi dogovora o nadomestnem materinstvu, po definiciji ne more manj ugodno obravnavati v povezavi s svojo nosečnostjo, glede na to, da s tem otrokom ni bila noseča.
- 58 Po drugi strani je Sodišče v točki 1 izreka sodbe z dne 18. marca 2014 v zadevi D. (C-167/12) razsodilo, da je treba Direktivo 92/85 razlagati tako, da državam članicam delavki kot materi naročnici, ki je otroka dobila na podlagi dogovora o nadomestnem materinstvu, na podlagi člena 8 te direktive ni treba priznati porodniškega dopusta, niti če lahko otroka po rojstvu doji ali ga dejansko doji.
- 59 Tako taka mati naročnica ni manj ugodno obravnavana zaradi izrabe porodniškega dopusta v smislu Direktive 92/85 in zato ni mogoče šteti, da je bila diskriminirana zaradi spola v smislu člena 2(2)(c) Direktive 2006/54.
- 60 Glede na navedeno je treba ugotoviti, da pri zavrnitvi plačanega dopusta, enakovrednega porodniškemu dopustu, ženski, ki je otroka dobila na podlagi dogovora o nadomestnem materinstvu, ne gre za diskriminacijo v smislu Direktive 2006/54, zlasti členov 4 in 14 te direktive.

- 61 Nato je treba preveriti, ali gre pri zavrnitvi plačanega dopusta, enakovrednega posvojitvenemu dopustu, materi naročnici, kot je Z., za diskriminacijo zaradi spola v smislu Direktive 2006/54.
- 62 V skladu s členom 16 Direktive 2006/54 ta ne posega v pravico držav članic, da priznajo ločeno pravico do očetovskega in/ali posvojiteljskega dopusta. Ta člen določa le, da države članice, ki priznavajo takšno pravico, sprejmejo potrebne ukrepe za zaščito delavcev in delavk pred odpuščanjem zaradi uveljavljanja omenjene pravice in zagotovijo, da so ti po koncu takšnega dopusta upravičeni do vrnitve na svoje delovno mesto ali enakovredno delovno mesto pod pogoji, ki zanje niso manj ugodni, in da imajo pravico do vseh izboljšav delovnih pogojev, do katerih bi bili upravičeni med svojo odsotnostjo.
- 63 Iz tega člena v povezavi z uvodno izjavo 27 Direktive 2006/54 jasno izhaja, da ta direktiva ohranja svobodo držav članic, da priznajo posvojiteljski dopust ali ne, in da pogoji za uporabo tega dopusta, razen odpuščanja in vrnitve na delo, ne spadajo na področje uporabe navedene direktive.
- 64 Nazadnje je treba v zvezi z veljavnostjo Direktive 2006/54 z vidika člena 3 PEU, členov 8 PDEU in 157 PDEU ter členov 21, 23, 33 in 34 Listine opozoriti, da se lahko Sodišče v skladu z ustaljeno sodno prakso odloči, da se ne bo izreklo o vprašanju za predhodno odločanje, če določba, katere veljavnost je predmet vprašanja za predhodno odločanje, očitno ne vpliva na razrešitev spora o glavni stvari (glej sodbo z dne 10. januarja 2006 v zadevi Cassa di Risparmio di Firenze in drugi, C-222/04, ZOdl., str. I-289, točka 75).
- 65 Kot torej izhaja iz navedenega, položaj matere naročnice glede priznanja porodniškega ali posvojiteljskega dopusta ne spada na področje Direktive 2006/54.
- 66 Zato ni treba preučiti veljavnosti te direktive z vidika člena 3 PEU, členov 8 PDEU in 157 PDEU ter členov 21, 23, 33 in 34 Listine.
- 67 Glede na zgoraj navedeno je treba na prvo in drugo vprašanje odgovoriti, da:
- je treba Direktivo 2006/54, zlasti njena člena 4 in 14, razlagati tako, da ne gre za diskriminacijo zaradi spola, če se delavki kot materi naročnici, ki je otroka dobila na podlagi dogovora o nadomestnem materinstvu, zavrne plačani dopust, enakovreden porodniškemu dopustu,
 - položaj take matere naročnice glede priznanja posvojiteljskega dopusta ne spada na področje te direktive.

Vprašanja od tretjega do šestega

- 68 Z vprašanji od tretjega do šestega, ki jih je treba obravnavati skupaj, predložitveno sodišče v bistvu sprašuje, ali je treba Direktivo 2000/78, po potrebi ob upoštevanju Konvencije OZN, razlagati tako, da gre za diskriminacijo zaradi invalidnosti, če se delavki, ki ne more zanositi in je sklenila dogovor o nadomestnem materinstvu, zavrne plačani dopust, enakovreden porodniškemu ali posvojiteljskemu dopustu, in če je odgovor nikalen, ali je ta direktiva veljavna z vidika člena 10 PDEU, členov 21, 26 in 34 Listine ter Konvencije OZN.
- 69 Najprej je treba navesti, kot je razvidno iz člena 1 Direktive 2000/78, da je njen namen opredeliti splošni okvir boja proti diskriminaciji pri zaposlovanju in delu, ki temelji na enem od razlogov, ki so navedeni v tem členu in med katerimi je hendikepiranost (glej sodbo z dne 11. julija 2006 v zadevi Chacón Navas, C-13/05, ZOdl., str. I-6467, točka 41). V skladu s členom 3(1)(c) Direktive 2000/78 se ta v mejah pristojnosti, ki so prenesene na Unijo, uporablja za vse osebe, med drugim kar zadeva zaposlitev in delovne pogoje, vključno z odpustitvijo in plačilom.
- 70 Pojem „hendikepiranost“ v sami Direktivi 2000/78 ni opredeljen.

- 71 Vendar je treba opozoriti, da mednarodni sporazumi, kadar jih sklene Unija, na podlagi člena 216(2) PDEU zavezujejo institucije Unije in imajo torej prednost pred akti Unije (sodbi z dne 21. decembra 2011 v zadevi Air Transport Association of America in drugi, C-366/10, ZOdl., str I-13755, točka 50, in z dne 11. aprila 2013 v združenih zadevah HK Danmark, C-335/11 in C-337/11, točka 28).
- 72 Primarnost mednarodnih sporazumov, ki jih sklene Unija, v razmerju do besedil sekundarne zakonodaje narekuje, da je treba zadnje razlagati karseda v skladu s temi sporazumi (sodba z dne 22. novembra 2012 v združenih zadevah Digitalnet in drugi, C-320/11, C-330/11, C-382/11 in C-383/11, točka 39, in zgoraj navedena sodba HK Danmark, točka 29).
- 73 Iz Sklepa 2010/48 je razvidno, da je Unija potrdila Konvencijo OZN. Določbe te konvencije so zato od začetka njene veljavnosti sestavni del pravnega reda Unije (glej sodbo z dne 30. aprila 1974 v zadevi Haegeman, 181/73, Recueil, str. 449, točka 5, in zgoraj navedeno sodbo HK Danmark, točka 30).
- 74 Poleg tega je iz dodatka k Prilogi II k navedenemu sklepu razvidno, da Direktiva 2000/78 glede samostojnega življenja, socialne vključenosti, dela in zaposlovanja spada med akte Unije, ki se nanašajo na vprašanja, ki so urejena s konvencijo OZN.
- 75 Iz tega sledi, da se je v obravnavani zadevi mogoče sklicevati na Konvencijo OZN zaradi razlage Direktive 2000/78, ki jo je treba kolikor mogoče razlagati v skladu s to konvencijo (glej zgoraj navedeno sodbo HK Danmark, točka 32).
- 76 Zato je Sodišče po tem, ko je Unija ratificirala Konvencijo OZN, ugotovilo, da je pojem „hendikepiranost“ v smislu Direktive 2000/78 treba razumeti kot omejitev, ki je posledica zlasti dolgotrajnih telesnih okvar oziroma umskih ali duševnih motenj in ki zaradi različnih ovir lahko prepreči, da bi zadevni posameznik v poklicnem življenju polno in učinkovito sodeloval na podlagi enakopravnosti z drugimi delavci (glej zgoraj navedeno sodbo HK Danmark, točke od 37 do 39).
- 77 Dodati je treba, da je pojem „hendikepiranost“ v smislu Direktive 2000/78 treba razumeti ne zgolj kot nezmožnost opravljanja poklicne dejavnosti, temveč tudi kot neko oviro pri opravljanju take dejavnosti. Drugačna razlaga ne bi bila združljiva s ciljem te direktive, ki je zlasti ta, da se hendikepirani osebi zagotovi dostop do zaposlitve ali opravljanje zaposlitve (glej v tem smislu zgoraj navedeno sodbo HK Danmark, točka 44).
- 78 V obravnavani zadevi Z. ne more roditi, ker trpi za redkim bolezenskim stanjem, in sicer nima maternice.
- 79 Glede na pojem „hendikepiranost“, kot je naveden v točki 76 te sodbe, ni sporno, da je tako bolezensko stanje omejitev, ki je posledica zlasti telesnih okvar oziroma umskih ali duševnih motenj, in da je ta omejitev dolgotrajna. V zvezi s tem tudi ni sporno, da lahko ženska zaradi nezmožnosti zanositve zelo trpi.
- 80 Vendar se s pojmom „hendikepiranost“ v smislu Direktive 2000/78 predpostavlja, da omejitev, za katero trpi oseba, zaradi različnih ovir tej osebi lahko prepreči polno in učinkovito sodelovanje v poklicnem življenju na podlagi enakopravnosti z drugimi delavci.
- 81 Kot je generalni pravobranilec navedel v točkah od 95 do 97 sklepnih predlogov, pa sama nezmožnost imeti otroka po običajni poti matere naročnice načeloma ne ovira pri dostopu do zaposlitve, opravljanju zaposlitve ali napredovanju pri njej. V obravnavani zadevi iz predložitvene odločbe ne izhaja, da bi Z. samo bolezensko stanje, za katerim trpi, onemogočalo opravljanje njenega poklica ali da bi jo oviralo pri opravljanju njene poklicne dejavnosti.

- 82 V teh okoliščinah je treba ugotoviti, da pri bolezenskem stanju, za katerim trpi Z., ne gre za „hendikepiranost“ v smislu Direktive 2000/78 in da se zato ta direktiva, zlasti njen člen 5, za položaj, kot je tisti iz postopka v glavni stvari, ne uporablja. To, da je mati naročnica odgovorna za otrokovo vzgojo in varstvo od njegovega rojstva, kot je navedeno v tretjem vprašanju, ne more ovreči te ugotovitve.
- 83 Zato, kot to izhaja iz sodne prakse, navedene v točki 64 te sodbe, ni treba preučiti veljavnosti Direktive 2000/78 z vidika člena 10 PDEU ter členov 21, 26 in 34 Listine.
- 84 V zvezi s proučitvijo veljavnosti te direktive z vidika Konvencije OZN je iz sodne prakse, navedene v točki 71 te sodbe, razvidno, da lahko neskladje akta Unije s pravili mednarodnega prava vpliva na veljavnost tega akta. Ob sklicevanju na tako neveljavnost pred nacionalnim sodiščem Sodišče preveri, ali so v okviru zadeve, ki mu je predložena v odločanje, izpolnjeni nekateri pogoji, zato da bi ugotovilo, ali lahko na podlagi člena 267 PDEU presoja o veljavnosti zadevnega akta Unije v razmerju do pravil mednarodnega prava (glej sodbo z dne 3. junija 2008 v zadevi Intertanko in drugi, C-308/06, ZOdl., str. I-4057, točka 43, in zgoraj navedeno sodbo Air Transport Association of America in drugi, točka 51).
- 85 Med pogoji iz prejšnje točke je treba opozoriti na to, da je, kadar narava in sistematika mednarodne pogodbe omogočata preverjanje veljavnosti akta prava Unije z vidika določb tega sporazuma, potrebno tudi, da se določbe navedenega sporazuma, na katere se sklicuje zaradi preučitve veljavnosti akta prava Unije, z vidika vsebine zdijo nepogojne in dovolj natančne (glej zgoraj navedeni sodbi Intertanko in drugi, točka 45, in Air Transport Association of America in drugi, točka 54).
- 86 Tak pogoj je izpolnjen, kadar določba, na katero se sklicuje, vsebuje jasno in natančno obveznost, katere izpolnitev ali učinki niso odvisni od sprejetja nobenega nadaljnjega akta (glej sodbi z dne 30. septembra 1987 v zadevi Demirel, 12/86, Recueil, str. 3719, točka 14, in z dne 15. julija 2004 v zadevi Pêcheurs de l’etan de Berre, C-213/03, ZOdl., str. I-7357, točka 39, ter zgoraj navedeno sodbo Air Transport Association of America in drugi, točka 55).
- 87 V obravnavani zadevi pa iz člena 4(1) Konvencije OZN izhaja, da morajo države pogodbenice med drugim sprejeti ustrezne zakonodajne, upravne in druge ukrepe za uresničevanje pravic, priznanih v tej konvenciji. Poleg tega se države pogodbenice v skladu s členom 4(3) te konvencije pri pripravljanju in izvajanju zakonodaje in usmeritev za izvajanje navedene konvencije ter pri drugih postopkih odločanja, ki se nanašajo na invalide, temeljito posvetujejo z invalidi, tudi invalidnimi otroki, in jih dejavno vključujejo prek njihovih reprezentativnih invalidskih organizacij.
- 88 Ta konvencija, kot je to navedel generalni pravobranilec v točki 114 sklepnih predlogov, je zato v obsegu, v katerem z njo naložene obveznosti zadevajo države pogodbenice, programska.
- 89 Zato so določbe Konvencije OZN glede izpolnitve ali učinkov odvisne od nadaljnjih aktov pogodbenic. V okviru tega Priloga II k Sklepu 2010/48 vsebuje izjavo o pristojnosti Unije glede zadev, ki jih ureja Konvencija OZN, in akte Unije, ki se nanašajo na zadeve, ki jih ureja ta konvencija.
- 90 V teh okoliščinah je, ne da bi bilo treba preučiti naravo in sistematiko Konvencije OZN, treba ugotoviti, da določbe te konvencije z vidika vsebine niso nepogojne in dovolj natančne določbe v smislu sodne prakse, navedene v točkah 85 in 86 te sodbe, ter zato v pravu Unije nimajo neposrednega učinka. Iz tega izhaja, da veljavnosti Direktive 2000/78 ni mogoče presojati z vidika Konvencije OZN.

- 91 Glede na navedeno je treba na vprašanja od tretjega do šestega odgovoriti, da:
- je treba Direktivo 2000/78 razlagati tako, da ne gre za diskriminacijo zaradi invalidnosti, če se delavki, ki ne more zanositi in je sklenila dogovor o nadomestnem materinstvu, zavrne plačani dopust, enakovreden porodniškemu ali posvojiteljskemu dopustu,
 - veljavnosti te direktive ni mogoče presojati z vidika Konvencije OZN, vendar je treba navedeno direktivo kolikor mogoče razlagati v skladu s to konvencijo.

Stroški

- 92 Ker je ta postopek za stranke v postopku v glavni stvari ena od stopenj v postopku pred predložitvenim sodiščem, to odloči o stroških. Stroški, priglašeni za predložitev stališč Sodišču, ki niso stroški omenjenih strank, se ne povrnejo.

Iz teh razlogov je Sodišče (veliki senat) razsodilo:

1. **Direktivo 2006/54/ES Evropskega parlamenta in Sveta z dne 5. julija 2006 o uresničevanju načela enakih možnosti ter enakega obravnavanja moških in žensk pri zaposlovanju in poklicnem delu, zlasti njena člena 4 in 14, je treba razlagati tako, da ne gre za diskriminacijo zaradi spola, če se delavki kot materi naročnici, ki je otroka dobila na podlagi dogovora o nadomestnem materinstvu, zavrne plačani dopust, enakovreden porodniškemu dopustu.**

Položaj take matere naročnice glede priznanja posvojiteljskega dopusta ne spada na področje te direktive.

2. **Direktivo Sveta 2000/78/ES z dne 27. novembra 2000 o splošnih okvirih enakega obravnavanja pri zaposlovanju in delu je treba razlagati tako, da ne gre za diskriminacijo zaradi invalidnosti, če se delavki, ki ne more zanositi in je sklenila dogovor o nadomestnem materinstvu, zavrne plačani dopust, enakovreden porodniškemu ali posvojiteljskemu dopustu.**

Veljavnosti te direktive ni mogoče presojati z vidika Konvencije Združenih narodov o pravicah invalidov, vendar je treba navedeno direktivo kolikor mogoče razlagati v skladu s to konvencijo.

Podpisi